

Remontatelt : 1914 II. Abran d. e. M. v. h. r.

Dyjan

GOSINZEANA

PROPRIETAR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

REDACTOR: Dr. NICOLAE DAMIAN

Anul IV. — Nr. 37.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe 1/2 an 6 cor.
România 30 lei. — America 3 dolari. — Germania 15 M.

Orăștie, 20 Septemv. n. 1914.

A Devai Kir, Ugy. 1914. 20.

Erőselet: 1914 SZEPT 20.

1914. 20. 17. / 11. 8

Cumplit' atac de cavalerie la Sattanov, în Rusia. E divizia de husari-honvezi, care, trimisă în o periculoasă recunoaștere, a suferit acolo grele pierderi, dar a și făcut stricăciuni în dușmanii cari o împresurau.

Generalul Dankl, comandantul aripei stânga a armatei austro-ungare luptătoare în Galiția, eroul dela Krasnik și Duza. Retras acum, cu generalul Auffenberg, la matca (centrul) armatei, sub Lemberg.

Ziariștii moderni.

O foaie franțuzască de specialitate, descrie foarte interesant tipurile principale de jurnaliști din ziaristica modernă cari sunt trei: *jurnalul politic*, *cronica* și *reporterul*. Ia ca pildă *pressa* franceză.

Nainte de toate constată respectiva foaie, că *pressa* franceză ca și cea a altor națiuni moderne, se industrializează pe zi ce merge. Pe urma ziariștilor polemici ai veacului trecut, au venit directorii de ziare moderni; puterea care odată eră în mâna unui *Rochefort*, e azi în mâna alor patru ziare, cari apar zilnic fiecare în peste un milion de exemplare: „*Matin*“, „*Journal*“, „*Petit Parisien*“ și „*Petit Journal*“. Autoritatea ce-o aveă odinioară republicanul *Ranc*, o are azi „*Temps*“, cu articoli săi anonimi.

Au fost vremuri, când tot Parisul se interesă, ce părere are despre cutare întâmplare de zi, un *Girardin*, *Armand*, *Carrel*, *Willemsant*, sau *Casagnac*, și în saloane nu se conversă despre altceva decât despre *cronica* ziarelor. Cine mai cetește azi articoli de fond scriși de *Clemenceau*, ori scrisul plin de avânt al lui *Drumond* din

„*Libre Parole*“, sau șirele atît de adânc cugetate ale lui *Pelletan*? Bărbații aceștia trei au fost stâlpii erei ziaristice de polemică din urmă. Epigonii lor: *Judet*, *Maurrs*, *Joult*, e adevărat, nu stau mai prejos de ei în inteligență, avântul lor însă este stângenit de nuzuința de a scrie într'un stil prea înfrumșet. Ambiția lor nu e cucerirea *masselor*, ci gloria literară. *Jurnalistica* franceză veche, a dispărut aproape de tot. Totuș *pressa politică* și azi își ține cu cinste locul de frunte câștigat din vechi timpuri. Tot așa nu și-au pierdut vaza scriitorii întâmplărilor de zi, *cronica*. E drept, că activitatea lor e azi mai îngustă, mai restrânsă, totuș *cronica* se ține încă.

În așa-numita *pressă literară*, de care se ține „*Figaro*“, „*Gil Blas*“, „*Gaulois*“ și „*Echo de Paris*“, și azi dominează *cronica*. Între *cronici*, scriitorii întâmplărilor de zi, mai găsim și azi tipul *jurnalistului*, care pe la miezul nopții în joben, monoclu și mănuși albe, face revizia gazetei de dimineața. În general însă, *cronici* nu mai dau atîta însemnătate scrisului lor și tot mai mult se lasă să le fure alții meșteșugul. Așa de pildă, pe terenul *critice*, *cronici* aproape nu se mai pot valida. Specialiștii și *reporterii* i-au scos din cele mai multe locuri.

Critica teatrală franceză, de exemplu, e exclusiv în mâna *reporterilor*.

Cu aceasta am ajuns la categoria a treia a *jurnalistic* moderne, la *reportaj*. Redactorul dela *Matin* sau directorul dela *Figaro*, sunt fericiți dacă pot interviua pe cutare rege, ori bărbat de stat. *Paux*, redactorul dela „*Temps*“ întreg anul e tot pe drumuri. *Bourdon* redactor la *Figaro*, a interviuat pe toți bărbații mai însemnați ai Germaniei, să vadă ce părere au despre Franța. *Stephane Laurence* nu de mult a vorbit cu regele *Carol* al României, despre politica pe care va urmări-o în viitor statul român, și așa mai departe. Toți fac pe — *reporterul*.

Oare dintre cele trei tipuri de *ziariști*, cari sunt mai de folos pres-

Generalul Auffenberg, inspector al armatei, eroul dela Tamos-Tysovetz, care alătura de Dankl a dus lupte brave pe pământ rusesc. Acum s'a retras cu Dankl cu tot la matca (centrul) armatei, din jos de Lemberg.

sei moderne? Se crede, că *reporterii*. De aceea își și dau toți aere grozave și sunt colosal de închipuiți, fără deosebire că sunt adevărați *reporterii* de talent sau câmpaci numai.

În *pressa* franceză tot mai mult se pierd redactorii independenți, se poate vedea asta și din aceea, că arare ori mai vezi azi iscălindu-se articoli.

□ □ □

Nefritul.

— O veche piatră prețioasă. * —

„Totul în lume își are timpul său, ajunge la modă și iese din modă“. Vorbele acestea ale lui *Plinius* ne vin în minte, când vorbim de o piatră prețioasă, care în vechime eră mai prețuită decât aurul, dar astăzi nici de nume nu-i auzim. În Roma *Cesarilor* s'a vândut un vas murinic — vas de nefrit — cu 70.000 sesterți = 13.000 de lei, deși abia cuprindea trei sextare, adecă un litru și jumătate. Bucățile unui astfel de vas spart se păstrau

* După H. Welten, Kosmos, 1914, 316.

cu sfințenie, deși nu se puteau folosi spre nimica, precum astăzi nu se pot folosi bucățile unui vas spart de porcelan.

Nefritul constă din acid silicic, magnesie, var și fier. E foarte dur, încât abia se poate prelucra. E de culoare albastră, ori verde-cenușiu.

Eră cunoscut nu numai în Roma, ci și în Grecia, în Azia-mică și Egipt. Archeologul Schliemann a scos la iveală nu numai obiecte de aur și de argint, ci și de nefrit, din ruinele dela Troia.

De asemenea în Persia, obiectele de nefrit formau un important articol de negoț. De aici a adus Pompeius la Roma primele vase murinice.

În anul 1860, când Francezii și Englezii au bătut total pe Chinezi în lupta dela Palikao, învingătorii jefuind castelul de vară al împăratului, au aflat număroase obiecte de nefrit, pe cari le-au adus la Europa. În muzeele din Paris se află două filigene de nefrit, cari au fost cumpărate câte cu 50.000 franci și un filigean mai mare, care a costat 72.000 de franci. Toate trei sunt de culoare verde.

Un negustor bogat din Kanton avea pe la 1862 un nefrit mare și foarte frumos, prețuit în 36.000 de dolari (180.000 de lei). Îl cumpărase dela regele din Anam.

Blocul cel mai mare de astfel de piatră s'a aflat în 1899 la Iordansmühl în Silezia. Cântărea două mii kg. și fu vândut la New-York. Alte bucăți mai mici, dar respectabile, se află în Britisch Museum din Londra; la Ecole des Mines din Paris; în Muzaul Eremitagilor din Petersburg. După indicațiile unui căpitan rus, Gromptscherosky, zic-se că s'ar afla un bloc cât o piatră de moară la Kneha în Turkestan. Până și în Europa încă se află mineral de acesta. Astfel, precum am amintit, în Silezia. Apoi în Liguria, Alpi și Apenini. În fine în America de Nord și Seelanda-Nouă.

Poate mai des se află obiecte cioplite din nefrit. Despre originea acestor obiecte, părerile sunt dife-

Noul Papă, care își ocupă tronul sub numele de Benedict XV.

rite și astăzi. Unii le atribue popoarelor aziatice, cari venind la noi ne-au adus și obiectele. Alții le atribuesc origine europeană, pe motiv că mineralul, din care sunt cioplite obiectele, aduce mai mult cu varietatea aflată în Europa decât cu cea din Azia.

Despre duritatea mineralului avem câteva probe. F. Kranz, proprietarul contorului mineralogic din Bonn, voia odată să rupă câteva bucăți dintr'un bloc. După-ce a încercat zadarnic toate instrumentele obișnuite, a pus blocul sub barosul cu vaporii. Când la adecă, s'a crepat barosul, dar nefritul a rămas întreg. Experiență analogă au făcut frații Schlagintweit, răzimând dalta pe-o bucată de nefrit și slobozind pe ea greutatea de un chintal. S'a rupt vârful daltei, dar nefritul a rămas neatins. Un nefrit de Siberia, examinat în Petersburg asupra re-

zistenței de presiune, a suportat încărcarea de 7759 kg. manifestând deci o rezistență mai mare decât oțelul cel mai bun.

Astfel nu e mirare că nefritul nu se poate lucra și lustrui decât iarăș... cu nefrit și praf de nefrit. În toată Europa nu se află decât un singur atelier pentru prelucrarea și lustruirea acestei pietre și anume în Rusia. El furnisează tablele de nefrit pentru mormintele principilor ruși.

La începutul evului nou, când Spaniolii au pătruns în Mexiko, ei au aflat în posesiunea aristocrațiilor mexicani numeroase bijuterii de nefrit. Vechii Mexicani purtau la gât bucăți găurite și prinse în aur. Mai frecvent eră oripendulul, un nefrit ascuțit, prins în aur și trecut prin buza inferioară, purtat cu mare emfasă de nobili, în ori-ce cas cu mândria, cu care cocoanele de as-

tăzi își poartă cerceii atârnați de ureche.

În măsura cea mai mare eră prețuită piatra în China. Exploatarea ei formă un monopol al Statului. În tot anul se trimiteau, sub controlul unui mandarin și al unui ofițer, douăzeci până în treizeci scafandi Aurkeștani la râul Kothan din Turkeștan ca să caute nefrit. Recolta se furnisa în mare parte la Peking; altă parte se vindea la India și aici se păstra în templul din Delhi. Din cauza aceasta s-a construit un drum special dela Kothan la India. Dar cele mai multe pietri ajungeau în vistieria statului chinez. Din nefrit eră scepștrul chinez, stam-pila domnitorului și un filigean prețios, care s-a oferit lui Djenghischan drept dovadă a originii sale divine. Un document chinez din secolul II. a Chr. numește nefritul din râul Kothan clenodiul cel mai prețios dintre toate. Un alt document din anul 780 d. Chr. înșiră obiectele de nefrit, ce trebuia să le aducă dela Kothan, la Peking mareșalul de curte cu o caravană de cămile: 300 table, 45 agrafe, 1 ornament de trăsură, 30 vase, 10 brățare, 3 „cilindri magici” și 100 fonți de nefrit neprelucrat. Caracteristic pentru siguranța de atunci a drumurilor, că cu toată paza militară a caravanei imperiale, nu a ajuns nici o bucată de nefrit până la Peking: toate au căzut în mânilor hoșilor. Despre importanța ce o atribuiau Chinezii acestei pietre, ne mărturisește și o poezie din secolul VII a. Chr. scrisă de Kva-Chung, un filosof chinez: „În luciul ei selipitor recunoaștem simbolul bunei voinți, în lustru-i strălucitor întrupată e știința, în tăria-i neclintită dreptatea, iar în inocența-i modestă, activitatea virtuoașă. În raritatea și nepătarea ei se află curățenia de suflet, în existența-i neperitoare durată vecinică, în felul cum își arată ori-ce sfășiare — sinceritate. În faptul că, deși trece din mână în mână, ea nu se petează, aflăm tărie morală; în faptul că, lovită cu ceva, ea dă un ton sunător, este

muzică! Acestor însușiri corespunde numirea-i chineză „Yii”, adecă nestemata nestemateilor.

Gavr. Todică.

RÂNDURI MĂRUNTE

Câmpul de luptă spre Sârbia.

După chartele date de noi în numărul trecut al „Cosinzenei”, în cel de față aducem și charta Sârbiei și a Muntenegrului, împreună cu împrejurimile lor, pe cari s’au dat și se dau încă, luptele armatelor noastre austrougare de sud.

Cu ajutorul acestei mape, cetitorii „Cosinzenei” vor putea urmări mai bine mersul războiului Monarchiei noastre în această parte.

*

„UJ NEMZEDÉK”

despre știrile de războiu apărute în foi.

Revista maghiară din Pesta „Uj Nemzedék”, scriă în nrul din 23 August:

„Batjocorirea inamicului nu se șade maghiarilor și nu e de nici un bine pentru interesele maghiare. Ce plătesc toate învingerile noastre strălucite, dacă acela pe care l’am învins, s’a prăpădit încă înainte de a

ne atinge bine de el! Și oare, dacă țara aceea de fapt e apărată de militari cretini și lași, și armata rusească e nimicită de revoluția polonă, litvană, ruteană, etc., din naintea nasului nostru, — dacă întreagă Rusia de fapt e țara neștiinții, a prostiei și a beznei africane, atunci ce amar se alege de gloria noastră, când la urma urmelor, oricum, vom câștigă luptele. Și, ce ajunge gloria fratelui Neamț, de va câștigă în Franța învingeri asupra unor soldați degenerați pe urma absintului și conduși de-o ofițerime paralică?

Apoi, ce însemnătate colosală li se va da învingerilor cât de mici, venite din parte dușmană, dacă dușmanii nostri sunt atât de amărâți și prăpădiți. Vedeți, publicul nostru crede că Franțuzu cât ce vede un neamț, se zvârle pe burtă, și că Rușii așa au tulit-o de frica noastră, și până la Irkutzk cu siguranță nu se mai opresc!, — de sârbi nici să nu mai pomenim, — ș’apoi dacă din întâmplare omul dă cu ochii prin vr’un colț de jurnal de o știre strecurată care spune că vreo patrulă de a noastră s’a ciocnit cu inamicul, dar acela încă a tras câteva focuri de carabină, ori că: din tactică ne-am retras, etc., din încrederea cea mai mare îi vezi pe oameni numai cum se în-

O patrulă de călăreți ruși în avantposturi.

tristează deloc, încep a se neliniști și a dubită în ce scriu gazetele, căci li se amărăște sufletul, că de ce îndrăznește și amărătul de inamic să puște?, și li se pare imposibilă o retragere din tactică, când mai nainte toată lumea fugea mâncând pământ.

Ar trebui să ne putem stăpâni și să nu închine înainte întreaga noastră presă pentru pielea ursului dela nord, doar în extazul acesta meșteșugit, tot crezământul știrilor adevărate se pierde. Însuflețirea e bună, dar să fii încrezut, e de-a dreptul rău. Pof-tim și priviți presa germană, acolo lipsesc superlativetele (?) și de aceea au la ei efect și cele mai neînsem-nate învingeri.

Presă germană a scris, că prima-dată Germanii au fost respinși la Lüttich, și nemții tot n'au desperat, fiecare cetitor știa bine, că dacă întâiul asalt n'a reușit, se va da al doilea, ori al treilea, cu mai multă izbândă.

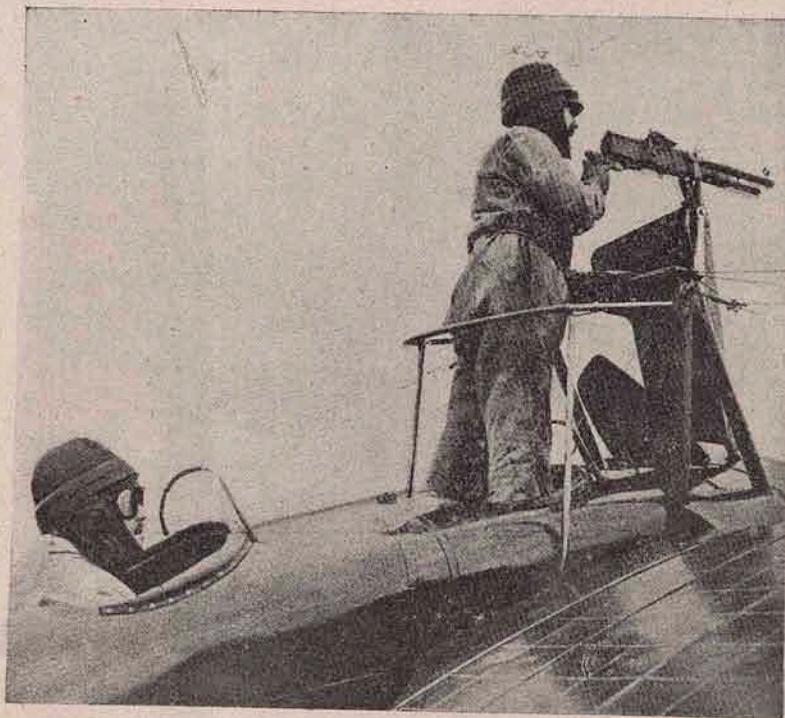
La noi însă e altcum. Noi absolut numai „*învingeri splendide*“ cunoaștem, și nici închipui nu ne putem că Rusul acela batjocorit și disprețuit la infinit, mai știe și altceva, nu numai să fugă.

*

Schimbarea părerii milionarului Carnegie, despre Împăratul Wilhelm. Statele ce sunt în afară de războiul acesta fără pereche, — discută și ele cu multă aprindere cauzele războiului acestuia și urmările lui, și caută *responsabilitățile* pentru greul ce el va lăsa pe urma sa asupra popoarelor.

În America lumea discută cu mult foc, pricinile acestui războiu și marile ziare de acolo, engleze în felul lor și ele, — au aruncat mult vina asupra Germaniei pentru tot războiul.

Printre cei cari au luat parte la discuția asupra acestei teme, e și miliardarul Carnegie, marele filantrop, și ajunsese a numi și el abia nainte cu o săptămână, în ziarul „Public Ledger“ din Filadelfia, pe Împăratul Wilhelm, drep „tulburătorul principal al păcii Europene și singurul provocător al acestui războiu!“

Mașină de zburat, în armată cu mitralieze (mașină de pușcat).

Mai nou însă milionarul american și-a schimbat părerea asta și el scrie în ziarul „Times“ din Londra, un alt articol în care spune:

„Împăratul Germaniei s'a dovedit de nevinovat. Așa cred că mai mult au greșit alții contra lui decât el însuși. Anume Domnitorii sunt prea adeseori influențați de cei din jurul lor și nu sunt în stare a controla de-a-proape frecările internaționale. Singură istoria va lămuri adevărul, dreptatea. Împăratul, care timp de 26 de ani a păzit pacea, nu trebuie osândit așa pe de-antregul, oșbiș!..“

*

Sunt de mare folos flotele aeriene în războiu? În vreme ce flota aeriană germană dă dese semne de viață, aruncând, de pe baloanele „Zeppelin“, bombe asupra orașelor dușmane, — în acelaș timp despre flota aeriană franceză sau rusească, se aude foarte puțin.

Întrebat un om de specialitate, asupra lucrului, a spus, că părerea lumii asupra însămnătății flotelor aeriene în războiu, s'a cam schimbat. Iaca de ce:

Mașinile de zburat pot fi prea bine luate la țintă și pușcate, chiar și cu armele simple, cu pușca, dar și cu tunurile, cari trimitând după ele câte un șrapnel ce explodează

sus în aer, le poate împrôsca cu gloanțe și le poate nimici.

Ca să fie scutite de asta, ele trebuie să zboare foarte sus, la vre-o 2000 și peste 2000 de metri de sus. Iar dela așa înălțime nu mai văd ele ce e jos pe pământ! Mai ales cum sunt îmbrăcați azi soldații: ai noștri sunt suri, vineții, ca culoarea depărtărilor, cei ruși sunt și mai greu de observat, că ei au haine verzii, ruginii, așa ca fața pământului cu a verdeții, — încât la câteva sute de pași nu-i mai poți deosebi de pământul pe care umblă. De aceea nu se prea ia mare folos mașinilor de zburat.

Baloanele sunt de mai mult folos prin aceea, că de pe ele se pot arunca bombe asupra orașelor, — dar și asta e lucru ce va fi cu vremea scos din obiceiurile războaielor moderne, ca gloanțele dum-dum, — căci tu de pe balon arunci bombe prin care omori, așa pe nimereală, oameni pacinici din cele orașe și le spargi casele, — lucru pe care de-ai fi intrat în oraș, cu judecata la loc, nu l'ai fi făcut. Căci scopul îți e a răpune pe luptătorii înarmați, nu pe oamenii neamestecați și nevinovați de tot războiul.

Dela 1 Sept. pân' la Anul-Nou

se poate abona „Cosinzeana“ pentru numai 3 cor. 60 fil!

Militare.

Măi badiță badișor
Sânge cald de frățior,
Lacrimile mele curg,
Cum te-arunci tu p'al tău murg,

Și te duci în drumul tău,
Strângând pușca 'n locul meu,
Darul tău împărătesc,
La-al tău suflet voinicesc,

Vai badiță descântat,
Ce n'ai timp de cununat,
Te-au chemat la bătălie,
Când să mergi la cununie.

Adă-l, Doamne, înapoi,
Pe viteazul din război,
Ce sub steagu-i a jurat,
Cu inelul, ce i-am dat.

Du-te bade, împănat,
Ca un fiu de împărat,
Tot cu steaguri și oțele,
Doamne fă nuntă din ele!...

Scrie badea din bătaie,
Pe-un morman de negre straiе,
Șapte gloanțe-i cinsti tunul,
Nu l-a nimerit nici unul.

Busuioc și măgheran,
El mănâncă pe dușman,
De când el e în bătaie,
Generalii cad tot claie.

ELENA DIN ARDEAL

Scrisoare dela război.

Dragi părinți, taică și maică!

Cum a fost când am plecat, știți și dumniavoastră. Iar eu nu pot să uit nici odată... Sosise porunca de chemare într'oz de Sâmbătă, în zori. Eram la coasă peste grădini, în poeniță. Abiă răsărise soarele. Iarba înrouată răspândea o mirează dulce. Limba coasei alergă înaintea mea cântând ascuțit. Eram ușor și vesel. Boarea dimineții îmi alintă obrajii, ca o scaldă fermecată. Cântam. În jur de mine se tot învârtea un ciocârlan moțat, saltând peste brezde. Peste sat plutea lumina aurie a soarelui. Din când în când la cap de brazdă, mă opream și, cu stânga de toporăște, îmi ascuțeam coasa. Nu știu cum, în ziua aceea îmi părea așa de drag sunetul ascuțitului. Îmi ziceam:

— Draga mea coasă, ce unealtă sfântă ești tu! Ești și folositoare și mângâietoare. Lucrezi și cânti. Aduci folos și înseninezi și sufletul totodată. Sculă binecuvântată de Dumnezeu!..

Mă gândeam așa și mă aplecam iarăș pe toporăștea lucie. Și eram senin ca aceea dimineață mândră.

Așa fericit cum eram, nu ajunseseam să culc oțava până în dunga poieniței, când aud dinspre sat un sunet ca de plânsete multe... Ce să fie? — m'am gândit. Părea că s'a coborât peste grădini o năpraznă mare și s'a așezat în mijlocul satului, de au început să se bocească muerile cu hohot și să plângă copiii. Mare minune, măi omu lui Dumnezeu!

M'am răzimat în coasă și am întins mai bine urechea spre sat. În grădină la Constantin Diacului parcă erau zece morți, nu alta. Leica Maria, se înădușea în sughițuri de plâns. Și bocetele dumnisale pătrundeau limpezi până la mine. Se căină după Ion...

Am înțeles. Care va să zică s'a ales pentru bătăie!.. Bine. Cu Dumnezeu.

Apoi, maică dragă, când te-am văzut urcând spre poieniță, m'am oblit de spate, mi-am șters coasa și ți-am ieșit înainte. Veneai să mă chemi la cancelarie. Plângeai și tu, ca după mort. Abiă mi-ai putut zice:

— Sandule, a sosit!..

Știam cine sosise: cartea dela Împăratul. Se pornea bătaia.

Eu m'am arătat vesel, mamă dragă. Am răs. Și am început să cânt chiar. Și mă laudam să-ți trimit un pui de Sârb, să-l aveți slugă până mă întorc.

Dar în sufletul meu știe Dumnezeu ce eră, maică dragă! Nu mă uitam în ochii tăi, să nu simți că mă doare și pe mine...

Apoi a venit Dumineca cu plecarea. Ne-am adunat feciorii toți din sat în vale, la poarta popii, gata de drum. Știți, că ieșise satul tot. Nevestele plângeau cu hohot, iar copilașii nu se mai lăsau de genunchii tătânilor. Îmbrățișeri și lacrimi. Sughițuri grele...

După Săvu lui Solomon se țineau patru copilași. După altul trei, mai încolo doi. Și iarăș patru.

Eu n'am fost om slab la fire, mamă, că știi, am umblat lume multă, m'am învățat prin străini, nu știu să fi plâns în vieța mea, dar când am văzut atâtea neveste și copii plângând, mi s'a pus ca o apă la inimă. Și m'am întors spre un gard aproape, să nu-mi vedeți fața.

Apoi am plecat. Ne-am făcut cruce și nu ne-am mai uitat înapoi. Cu gândul la Dumnezeu și la poruncă, ne-am despărțit de ale noastre. În marginea satului ne-am prins la cântec, de răsună valea spre drumul țării.

Și, minune, decum am trecut Stoianu, de nu s'a mai văzut satul, parcă n'am fost acasă de când e lumea! Am uitat toate. Nu-mi stă gândul nici la car, nici la plug, nici la coasă, nici la voi, taică și maică, la nimic din sat. Parcă ș'a trimis Dumnezeu un înger milostiv să ne șteargă din minte gândurile vechi, ca să ne fie mai ușoară despărțirea... Numai când am ajuns

la stație, să ne urcăm în tren, mi-a fulgerat o amintire, care m'a chinuit multă vreme și mă paște și acum: Până a nu plecă m'am tot socotit, măicuță, să te chem undeva de-o parte și să-ți spun cu binișorul, că de te-i întâlni pe drum, prin sat, din întâmplare, cu Florița lui Indrei, s'o cuprinzi cu vorbe bune, s-o întrebi că ce mai face, și de s'o potrive să fie cu povară dela câmp, ori cu sacul dela moară, să-i ajuți să și-l ridice pe umăr... Te rog acum, să nu-ți uiți de vorba asta a mea. E fată bună și cuminte. Și de-o dă Dumnezeu să mă întorc în pace, și-o aduc noră în casă!

*

La casarmă am ajuns după amiază, pe la patru. Orașul fierbea. A sosit atâta putere de om, de mai să se scufunde ulițele cu ei. Nu-i târg pe lume unde s'ar putea aduna atâta suflare, ca în orașul regimentului nostru, după porunca de mobilizare. Cumplire, nu alta. Fecior peste fecior, om pe om. Tot cu frunză verde în pălărie și cântând. După mulți se țineau nevestele și mumânile, plângând. Dar ei nici nu le băgau în seamă, ci mergeau cu alții pe după cap, chiuind, ca la ospăț.

Nici poveste, mamă dragă, să ne mai gândim acasă. În loc de inimă, parcă ni s'a așezat un tăciune mare, aprins. Alergam spre casarmă, nu alta. Când te vezi cu mulți, de aceeași soartă, așa și se schimbă fiecare.

La cinci ceasuri am intrat pe poarta casarmei. Vardistul stă „haptac“ și ne făcea „salutir“ la toți, zimbând. Pe un ceas am dat față un „companicomandant“, un căpitan bătrân, rezervist. Ne-a luat „urlaub“-urile și ne făcea din cap la fiecare. Când a fost la mine, a strigat un strajameșter bărbos:

— Corporal Alexander Negrea!

— Hir! — am strigat eu cu pieptul scos.

Comanicomandantul mi s'a uitat în ochi, m'a măsurat de sus până jos și mi-a zis pe românește:

— Căprar Negrea, te împart la compania mea, la a doua. Batalionul lui domnu major Dumitru.

— Trăiți, Dom' Căpitan!

Și m'am dus apoi la magazin, după haine. Să știți, taică și maică, cât mi-a crescut inima, când am auzit că domnul companicomandant mi-a vorbit românește! Am aflat mai târziu că-i român de-ai noștri, advocat de pe Târnave. Om blând și dulce la vorbă. Poartă mustațe scurte și zice că are trei copii. Doamna dumnisale-i fată de popă. Mi le-a spus acestea ordonanțul (ordonanța) lui dom' Căpitan.

Domnu' laină delă compania noastră încă-i român. Îi zice Todea, tot fecior de popă. Altfel toți suntem români aici, cătănia toată delă regimentul nostru. Și dobașii sunt români, numai doi țigani. Încolo doar manipulanții dacă sunt sași, dar și ăia vorbesc românește ca noi. Obășteru-i poliac, ori bem, nu știu abunăseamă, că are un nume șod. Nici domnu strajameșter nu-l știe zice fără carte.

Când a fost a treia zi delă plecarea de acasă, Sandu al dumitale, mamă, eră îmbrăcat gata și aghiostat

după răclăment! Să mă fi văzut cu bluza ai sură, cu boconci noi, cu portopel galbin la baionet, cum se cade la un căprar! Toate lucrurile ne sunt nouă, și pușca și borneul, tot-tot. Zicea domnu' obărlaină delă magazin, când ne împărțea hainele:

— Vă dăm haine de sărbătoare, feciori, să nu gingășască pizmașu!

Iar când ne-o împărțit puștile, un Moț de cătră Zlagna zice cătră pizmoacăr:

— Dom' pizmoacăr, mie să-mi dai una grea la pat, că eu am trăit la munte cu boii și mi-e dedată mâna pe greu, pe măciucă.

Și l'or lăsat să-și aleagă. Pușca mea e una cu patul cam afumat, cu fărșlusu ușor; se arată armă bună. Abia aștept să fac o încercare la fața locului...

De trăit, până la plecare, am trăit bine. Minaja ne umblă din plin. Tot a doua zi plăcinte. Și la fiecare masă vin. Cohării sunt tot o apă, săracii, toată ziua. Domnu' major gustă des din lelungu' nost. În vreme de pace s'ar duce minune de așa cost. Pinteaa, potcovaru' delă noi, se îngrașă văzând cu ochii.

Țivilii se poartă cu noi, ca la Paști cu ouăle cele roșii. Suntem tot cu pene în ciubici. Și la tot pasul ne îmbie cu țigări pe uliță. Muzica noastră cântă prin oraș de două ori pe zi.

La o săptămână dupăce am sosit aici, spre o Sâmbătă, am avut befel (poruncă) mare. Am făcut „șpalir“ în curtea căsărmii, cu aghiustiru' tot. Ofițirii s'au sfătuit mult de-o parte, apoi din mijlocul lor s'a desfăcut domnu' căpitanu nost, delă țvaite compani. Și ni s'a pus în față ca un zid. Vedeam că vrea să se țină aspru, dar în colțul buzelor, sub mustața neagră, scurtă, îi licărea un zimbet duios, părintesc.

— Companie, habtac!, a strigat pe nemțește, apoi ne spuse românește, domol și așezat:

— Iubiți feciori, mâne, cu ajutorul lui Dumnezeu și din porunca Maiestății Sale înălțatul Împărat, plecăm pe câmpul de bătaie. Sunteți Români, fiți tari. Rugați-vă fiecare la Dumnezeu să ne ajute. Trăiască Maiestatea Sa Împăratul nostru! Să trăim și noi cu toții!

Am izbucnit cu toții în urale. Strigam să trăiască împăratul și să trăiască domnu' căpitan!

Domnia-sa s'a întors repede „links um“ (stânga împrejur), să nu-i vedem ochii, și s'a dus. Iar pe noi ne-a cuprins o furnicare aprinsă, de nu aveam nici un astâmpăr. Toată sara a răsunat casarma de cântece și de chiuituri. Noaptea n'am închis un ochiu. Mă gândeam la dumneata, mamă, la taica, la sat... Părea că a rămas undeva departe-departee, peste dealuri și ogoare vinete, încât abia se mai zărea. Și m'am gândit un pic la Florița... Mamă, să-i spui!

Dimineața la cinci, hornistul batalionului nost suflă din răspuțeri scularea. Pătrundeă glașul trimbiței prin țimerele (odăile) casarmei, ca o sulită de foc.

— Ta-ta-a-a, ta-ta-a-a, ta-ta-ta-ta-tata-tăta-tăta-ta-ta!

Mi-am adunat aghiustirungul și am coborât jos, în curte. În zece minute batalionul întreg eră în picioare. Forfoteau feciorii și șărgile, ca un stup uriaș.

După „frustuc“ vine la mine domnu' lainăt Opreanu și zice:

— Caporal Negrea, să vii cu mine până în oraș, să aducem ceva pe seama batalionului.

Eu am făcut salutir și am zis:

— Trăiți, domn' lainăt! Vin.

Și ne-am dus. Dar nici cu gândul nu gândeam, că unde ne ducem. Ne-am oprit la o casă de țivili și am intrat. Acolo, lângă o masă, patru domnișoare, ca patru flori, găteau — un steag. Un steag, taică și maică, steag *românesc*, roșu-galben-albastru!... Domnu' lainăt a făcut salutir frumos, a dat mâna cu domnișoarele, cari i-au întins steagul zimbind dulce. Domnu' Opreanu mi-a dat steagul mie și mi-a zis:

— Caporal Negrea, ține acest steag, să-l ducem la batalion. Vom merge la bătaie sub paza lui. El ne va însufleți. Și vom învinge!

Domnișoarele au venit cu noi spre piață. Pe uliți toată lumea se uită la steagul nostru și strigă: Vivat!

Batalionu ieșise în fața căsărmii. Stă gata de plecare. Batalion-comandantu, domnu' major, stă în frunte, călare. Și în jur toți căpitanii. Când au văzut feciorii steagul nostru, au izbucnit în strigăte furtunoase:

— Trăiască împăratul! Trăiască armata! Vivat steagul!

Domnu' batalion-comandant se uită cu drag la steag și se uită la feciori. Și zice:

— Asta-mi place, feciori bravi! Bun, bun.

Chiar dela regiment ne-au dat slobozenie să ne ducem la bătaie cu steag după nația noastră, a feciorilor.

Să fi văzut, dragi părinți, cum străluceau ochii și la țivili, și cum aruncau flori pe steag și pe ofițiri.

Feciorii noștri erau toți cu roșu-galben-albastru la piept. Un fecior de cătră Bălgărad își pusese un steguleț în vârful puștii. Și stă să zboare de bucurie.

Nici urmă de întristare pe cătane, că pleacă la războiu. Se uitau la steag și strigau:

— Trăiască împăratu, trăiască țara! Vivat războiul!

E minune ce poate face un steag cu colorile iubite! Femeile lacrimau, iar bărbații cântau cântece de vitejie. Muzica regimentului îi însoțea.

De-odată, domnu' major s'a oblit pe cal, ca un stâlp de oțel, de nu i se clătinau nici medaliile pe piept, a fulgerat cu sabia în vânt și a izbucnit:

— Batalion! Zum Gebet!

Da comanda pentru rugăciune. Într'o ochire toată feciorimea a fost într'un genunche. Și s'a făcut o tăcere mare. Ochii s'au înălțat spre ceriu și buzele se mișcau lin. Domnu' căpitan dela compania noastră își făcea cruce cucernic. Mi-am făcut și eu. Și toți feciorii.

Apoi s'a dat comanda:

— Habtac!

Domnu' căpitan a întins frânele calului, s'a mai uitat odată spre ceriu, apoi a zis:

— Cu Dumnezeu, înainte! — Companie forverts marș!

Și a dudit pământul de plecarea noastră. Eu duceam steagul mai în frunte. Aripile lui îmi cădeau pe umeri și pe piept. Și mă simțiam vultur, cu 7 vieți.

— De zece ori să mor sub acest steag și nu-mi pasă! — așa simțeam.

Până la stație a fost o minune calea noastră. Flori, cântece, fete în haine albe și soare, soare mult! Par'că dela o vreme nici nu mai auzeam, nici nu mai vedeam nimic. Numai pușca o simțeam pe umărul drept. Și steagul cum îmi fâlfăia peste umeri...

Cum ne-am urcat în tren și cum am plecat, nici nu mai țin minte. Două zile și două nopți am tot venit încoace spre granița Muscanului. O zi avem „rast“ (odichnă) aici, într'un sat departe, între munți păduroși. Când și când, auzim tunurile cum bubuie. *Ne apropiem de foc!*

Am scris în tabără, pe borneu, după „minaja“ de amiazi. Sunt sănătos și vă trimit voie bună. Până la altă scrisoare, vă sărut dulce, eu

10 Septembrie 1914.

Căprarul Alexandra.

Central University Library Cluj
Graiul mării.

*Sub straja dulce-a lunii pline,
Pe 'ntinsul nesfârșitei mări,
Călătoriam — purtând cu mine
Un vecinic dor de alte zări.*

*Jucau, spre țarm, lumini fugare:
Un roi de fluturi aurii;
Și 'n salturi, alergă, pe mare,
Convoi de spume argintii.*

*Priviam cum valuri sfărâmate
În mii de cercuri se roteasc,
Apoi s'adună împăcate
Sub alb vestmânt sărbătoreasc.*

*Noianul apelor amare
Și ochi și inimă-mi robiă:
Părea c'a mării zbuciumare
În furtunatec grai spune:*

*„În slăvi stau sorii ca să țină
Destinul lumilor ș'al meu;
Eu, strop, pe bulgărul de tină,
Duc dorul stelelor mereu.*

*„Dar nasc din valurile moarte
Vieață allor valuri mii,
Mai vie lupta să se poarte
De-alungul lungei vecinicii.*

*„Cu valul care se tot zbate
Sporește propriu-mi avânt;
De zarea slăvii fermecate
M'apropii tot mai mult — și cânt!*

„Cât fi-*vor* stelele 'n tãrie
La ele cugetu-*mi* va stã;
Și 'n veci întinderea-*mi* pustie
De-al luptei glas va rãsunã.“

EUG. CIUCHI

ARMĂȘARUL LUI OSTAP

— DIN VREMEA MUSCALILOR —

M. I. CHIRIȚESCU

Învãlmășalã mare în bătătura hanului Gropãresii.

Tot dealul Filaretului e aci, în șosea, sã vazã trecerea gãrzii împãrãtești, — (ce mergeã spre Turcia).

Ca niște Arhangeli tãlãzuesc sotniile (compãniile de cãlãreți) bãrboase ale fãloșilor Zaporogi.

Din sus de han se opresc.

Polcovnicul (comandantul) a poruncit rãsuflu și adãpostul cailor.

Îmbiați de mirosul blagoslovitei aiasme ce adie dinspre schitul Gropãresii, pravoslavnicii potopesc bătătura.

Lumea se ține stãnã dupã ei.

De unde învãlmășala.

*

În deobște gloata peste mãsurã, nu le cãșuneazã niciodatã prea mare bucurie cãrciumarilor.

Cãci, din praxã cunosc, cã dacã nu rãzbesc cu o strașnicã veghere, apoi, asemenea valuri de mușterii mai mult dau prilej de jaf, decãt de cãștig.

Cu osebire pe astã vreme de clocot, când zãporul oștilor nu mai contenește.

Și, mai avan cu împielitații de muscali, cari cu toatã vãlvã de pricopsealã ce le merge, sunt așa de ceapcãni, cã dintr'o gloatã, câțiva plãtesc și ceilalți se îndoapã mai pe de-ageaba.

Dar Gropãreasa e o mehenche de muere și jumãtate.

Ea e pãscutã de muscali.

Din vreme și-a pus strajã.

În loc sã lase hanul deschis larg, s'a zãvorãt peste tot. A tras obloanele prãvãliei și nu a lãsat mușteriiilor decãt un ochlu de geam, cãt un fund de ciur, și o tãrãbușe, prin care ia zloții și trece marfa: pãne, zahãr, ceai, pastramã și basamac, — vudki.

*

O vreme merge treaba strunã cu zaporogii.

Vin, plãtesc, iau și se duc, zumzãind ca albinele la urdinișul ștubului (coșniței).

Dar, iatã cã sub șopronul hanului, care se lasã ca o aripã de corb, se ivește un soi de cãpcãun, un „haidum“, cu un ochiu scurs din mielciu, cãlare pe un sur tãrcat, povãrniciu, ca un cãluț dela comedie, dar legat din încheeturi și ager ca o spangã.

— Ostap, he, Ostap!, boșcorodesc tovarășii voioși.

O clipã Ostap pare nedumirit și își învãrtește armășarul în loc.

Cu capul lui cãt o dimirlicie, neșesãlat și hãd, și cu picioarele ce-i atãrnau cu curelele scãrii pãnã în pãmânt, pare un fel de Babã-Hãrcã de iarmaroc (de tãrg).

Dar nedumerirea lui nu dureazã mult.

Vãzând obloanele hanului zãvorite, se încruntã, descalecã, își desface poalele caftanului, își vãrã amãnouã mãnile în buzunãrile pantalonilor, își înfurcã picioarele și, cu singuru-i ochiu rãmas limpede, se uitã chiondrãș și batjocoritor la tovarășii cari se prefirã pe dinaintea ferestruiceii cu marfã.

Apoi de-odatã începe s'o spurce pe cãzãcește și trãntește un pumn în tarabã, pe care o face zdrob!

Toți, întãiu, par uluiți. Pe urmã prind inimã și încep sã zbiere cu el, ridicãnd pumnii!

Orașãnimea adunatã, înfricatã, ferește în lãturi, ca potãrnichile când copoiul le linge urma.

Îndãrjirea lui Ostap crește.

Cu amãndoi pumnii se azvãrle în obloane. Dar obloanele sunt trase în fer și zornãesc fãrã sã le pese.

Atunci Ostap se nãrue cu umãrul; apoi, cu spatetele, cu picioarele și cu tot trupul, pocnind ca un baros în nicovalã!

Ceilalți, îmbãrbãtați, fac la fel, pãnã ce obloanele și țãțãnele slãbesc.

Iatã-l, însfãrșit, pe Ostap împins de Zaporogi, rãzbind val-vãrtej pe sub ușchiorul prãvãliei.

— *Zdradski* (bravo) Ostap!, rãcnesc ei voioși, ospãtãndu-se din grãmezile de pãni, din ciosvãrtele de pastramã și mai ales din zãcãtoarea de rachiu, — dar ce rachiu! Încã nebotezat. Tare de sparge gura. Numai lamurã de drojdie!

Cãt ai trage cismele, crivãțul a mãturat prãvãlia!

Fiecare, soldații d'avalma cu supirorii galonați, ciordesc ce pot și plãtesc cãt vor, în copici, groșițe.

Unul ne mai putãnd rãzbi rachiul cu pãharul seu de apã, dã drumul unei pite întregi în zãcãtoare și dupã ce o înmoaie strașnic, începe sã și-o stoarcã pe gãtlej, ca be un uriaș ciorchine de strugure!

Ceilalți iau pildã și fac așisdera.

Și cheful merge strunã pãnã când polcovnicul (comandantul) prinde de veste și poruncește gornistului sã trãmbițeze *adunarea!*

*

În vremea asta Ostap ese din han sub streășinã, merge la armășar, îl pupã pe brezdãturã, îi ia capul în brațe, ca și cum i-ar descãntã, îl giugulește ca pe o ibovnicã, și îi șoptește ceva tainic în ureche.

Dupã care intrã din nou în han, la îndulcirea de obște.

În mulțimea strãnsã ca la urs, e lume de toatã mãna. Și mitocani în poturi; și tãrgoveți în spențere; și protipendadã în straie nemțești; și prosti ne sãracã; și instãriți.

Toți cascã gura la Cazaci ca la altã nizgodie.

Cine li s'ar pune în contră?

Când goarna sună a treia chemare, Ostap, care se lasă cel din urmă în han, ese și el să încalece.

Dar abia se ivește în prag și surul rotat, — *cade năglăbie la pământ*, ca înjunghiat în tâmplă!

Zbate din picioare. Geme. Holbează ochii. Scoate spumă printre zăbale! Suflă greu pe nări de spulberă țărâna. Horcăie, ca o vietate ce trage de moarte!

— E deochiat, șoptește gloata nedumerită.

Unul se repede cu o doniță de apă, pe care i-o varsă pe cap. Altul se pleacă să-i descânte de săgetătură. Un al treilea trage briceagul să-i lase „spânzul”.

Totul e de-ageaba.

Clipă cu clipă armăsarul se prăpădește.

Își domolește spasmul. Se întinde lat. Își înțepește picioarele. Lasă pleoapele. Scoate limba lată printre sideful clobanților și gata. E ca și un stârv...

Lângă el, Ostap își zmulge călții din barbă cu desnădejde. Se bate cu pumnii în piept. Răcnește. Se vaicără ca o bocitoare. Plânge. Se tăvălește prin țărână. Se roagă:

— *Bojio, bojio...*

Lumea, iertându-i isprava de adineauri, începe să se înduioșeze, să murmure, să-l căinuiască, să-i ia partea, lui și calului:

— Bietul om! Păcat de așa mândrețe de vită...

Acum, Ostap, se ridică din praf. Își șterge ochii cu mâncile caftanului. Scoate șapca-i cu fundul lat cât un taler de fleici și — începe să cerșească, pe rusește.

Un cirezar din partea Vergului, care a umblat după vite prin olaturile Kișinăului și mai departe, și care o cam rupe la rusească, găsește omenesc lucru să-i slujească de tălmăciu cătră mulțime:

— Jupâni dumneavoastră, lămurește el, să ne milostivim cu ce ne lasă inima, să-și pună scula la loc, că-lucid vagmiștrii în bătăi! E și el pravoslavnic d'ai nostri și se duce împotriva păgânului.

Și ca să rupă ghiața, cirezarul, scotocind printr'un portofel de marochin cu vreo șase încuetori, îi zvârle muscalului în șapcă două patașce de argint.

Ceilalți, înduioșați, dau care cât i se pricepe punga.

Iar Ostap, bătând la cruci, mulțumește zmerit:

— *Bogdaprosti...*

Sfârșind pomana, cazacul își vâra banii în șerpar, își potrivește șapca p'o sprânceană, se pleacă asupra armăsarului cu evlavie, îi scoate căpețelul, îi desface chinga, îi ridică șaua și se încarcă cu ele în spinare, îl mai pupă odată pe brezătură și inclinându-se adânc cătră gloată, cu pași de lup, își ieă drumul în spre pâlcul ortacilor săi.

Toți, uitând de cal, îl urmăresc cu privirea cum se duce împovărat de lucrurile armăsarului.

Și nu o singură păreche de gene se înrourează de lacrimi.

Dar, ajuns departe de han, ca la o bătae de pușcă, la o cotitură de drum, Ostap se oprește, ca și cum și-a adus aminte că i-a rămas ceva la han.

Cei cari îl urmăresc din ochi, îl văd ducându-și degetele la gură haiducește și aud îndată trei fluerături scurte ca în codru!

Nimeni nu își poate lămuri rostul lor deocamdată.

...Când, iată că, la chemarea lor, armăsarul care de-abia de-o clipă își dăduse duhul dreptilor, *invie*, sare ca o minge, se proțapește pe picioare, se scutură ca de murzicătura lupului, ciulește urechile și, sărind ca un ied, o ia la goană spre stăpănu-so, nechezând, ca și cum și-ar bate joc de mulțime!

Când e lângă Ostap, căpcăunul, încărcat de samar cum e, din fugă, oblu, cum a-i încălecă un pârleaz, i se proțapi în spinare poruncind mulțumit:

— *Pașol. Hia ghidi capholu!* (Haide, hoțomane!)

*

Și în vreme ce stăpân și vită, într'o tainică înțelegere, se pierd în nourii de șperlă stârniți de buestrul tăcânit al surului, ce pripește spre pol, broajba lumii păcălitate, râde prostește în bătătura hanului Gropăresii, din dealul Filaretului, de — afurisitul de Muscal...

INSECTELE MUZICANTE

Dacă ne vom plimbă într'o sară senină de vară, pe o câmpie verde și înflorită, vom auzi un plăcut concert al insectelor muzicante.

La auzirea lui nu se poate să nu ne mirăm și să nu ne punem întrebarea aceasta: prin ce mijloace aceste mici ființe, produc acele tonuri plăcute și pentru ce scop?

Răspunsul acestei întrebări ne vom căsni să-l dăm cât se poate mai bine, după ce vom aminti, sau vom face cunoscut, câteva însemnări în legătură cu lucrul acesta.

Insectele nu au plămâni propriu ziși. Dacă vom privi o insectă pe partea de jos a abdomenului (burții), vom vedea pe fiecare inel câte o pereche de găuri mici, una de o parte, cealaltă de altă parte, vecinic deschise.

Aceste găuri se numesc *stigmat*e.

Stigmatetele la insectele inferioare sunt în număr de 10 perechi, opt perechi abdominale și două toracice. La unele insecte de apă nu există stigmatete decât pe cele din urmă inele abdominale. Aceste insecte respiră scoțând capătul abdomenului afară din apă.

La multe larve de apă nu există destupate decât două stigmatete așezate pe niște tuburi lungi, numite sifoane, pe cari larvele, spre ex. cele de țânțar, le scot afară din apă.

Stigmatete dau înăuntrul corpului în niște camere vecinic deschise.

Camerile acestea sunt căptușite cu vase de sânge. Dacă se astupă stigmatete, insecta se înădușe.

Insectete muzicante le putem împărți în insectete cari fac *muzică vocală* și insectete cari fac *muzică instrumentală*. Cele dintăi sunt rare; cele mai multe cântă din abdomen.

Din clasa întâia fac parte cărbășii. Curioase sunt insectete cari cântă din instrumentete. Unul din aceste insectete e și „*Ceasul morții*“, care bate întocmai ca ceasornicul, tictacurile ce înfricoșează, mai cu seamă pe unii, când se gășesc singuri noaptea în vră-o odae. Dar cine-i acela care cântă cântecul de moarte?

E o insectă mică, care bate de perete de 7 sau 8 ori în diferite tonuri, cu ajutorul maxilarului de jos.

Cu aceste lovituri, ea chiamă pe femeia ei. E femeie aceea pe care o cheamă. Chemarea aceasta de dragoste, nu încetează decât atunci, când iubita lui îi răspunde da sau ba.

Spiritisti, oamenii cari cred în duhuri, prea crezătorii, sunt înșelați de aceste ciudate insectete.

Credința populară o numește cu drept cuvânt „*Ceasul morții*“, care anunță clipa de vieată a bolnavului prăpădit.

E oaspele nostru de noapte. Venirea ne-o anunță prin lovituri puternice în mobile. Ascultând-o, clipele plicticoase de nopți fără somn, trec pe nesimțite.

Să stăm câteva momente afară, într'o noapte liniștită și visătoare de vară. Încoa și încolo zboară veseli licuricii ce luminează frumos tufișurile sau livezile înflorite. Florile obosite visează.

Ce plăcut somn! Din când în când câte un cărbăș zburdalnic le face să tresare și să piardă șirul frumoaselor vise.

Printre aceste insectete se află un fluture de noapte ce poartă schițat pe torace un cap de mort, de aci și numele „*Sfinxul cap de mort*“.

Acesta scoate niște tonuri din ce în ce mai triste și mai puternice.

Această melodie tristă o produce animalul printr'o trompă în formă de trompetă, îndoită peste frunte.

Mai departe într'un tufiș bogat, dăm peste o mulțime de insectete mici de livadă. Să prindem una. Dacă vom examină atent cu o lupă partea din urmă a abdomenului, dedesubtul aripilor, vom observă șire dese de umflături dințate, ce fiind atinse ușor de aripi, produc acel gril, al greerului.

Instrumentul e o vioară cu mai multe coarde. Coardele sunt umflăturile dințate, iar arcușul aripile. Și când ne gândim că melodia simplă dar caldă de dragoste, e adresată femeilor lor! Gril! Gril! se aude des prin bucătărie, când e liniște și întuneric.

Acesta e cântecul monoton și trist al greerului.

Iată cum produce acest refren trist și des repetat. Prin mișcările toracelui aerul circulă în camerile cu aer, izbește aripile, producând un sunet mai încet sau mai tare, mai ascuțit sau mai gros.

Numai greerul bărbătuș cântă, rar de tot femela.

Ca și la paserile muzicante, și la insectete muzicante, observăm regula aceasta generală, adecă sexul bărbătesc să desfăteze cu cântecul său maestos, sexul frumos.

Cântecul are o mare înrăurire asupra sexului frumos. Prin el se închee legăturile amoroase, căsătorii și astfel specia se înmulțește.

Înălțimea grilului produs de greer, depinde de numărul umflăturilor dințate. Aceste sunete se schimbă după ani.

Sunt și alte insectete cari produc sunete mai ascuțite decât greerul de câmp sau domestic. Cele mai multe din aceste insectete fac parte din familia ortoptelor. De această clasă se ține și lăcusta mică, pe care o gășim mai des ziua pe câmpii. Sunetul scos e: tic! iic! sau rrs... ss... s... ssiitt! Sunetul e produs de o piele delicată, foarte simțitoare, aflată la rădăcina perechii de sus de aripi. Pielea e înconjurată de niște ridicături, cari din cauza frecării cu aripile, produc sunetul acela.

Naturaliștii au constatat că organele de auz ale insectelor muzicante, sunt deosebit alcătuite.

La unele lăcustete, cari nu scot decât un simplu țărâit, gășim un aparat auditiv simplu de tot, format din niște tuburi de aceeaș lungime, cari pot percepe numai un singur ton simplu; la altele, cari sunt capabile să scoată și alte tonuri muzicale, tuburile auditive sunt ceva mai complicate și capabile de a percepe și alte sunete.

Poziția organelor auditive se schimbă. La unele lăcustete le gășim sub genunchii picioarelor de dinainte.

Insectete muzicante își țin concertete în sălile vaste ale naturii, la aer liber, fie ziua, când soarele le zâmbește binevoitor, fie noaptea, când luna tainică se ridică pe cer și stelele întrec cu strălucirea lor, ochii vioi a insectelor de noapte.

Se crede că aceste sunete produse nu au alt scop decât acela de a atrage admirația sexului femeesc și de a se înțelege între ele.

La unele familii și bărbății și femelele produc sunete, la altele numai unii. Ele sunt produse fie numai prin ciocănituri, fie prin frecare, fie prin mișcarea toracelui sau a aripilor. Gășim însă și aparate complicate de produs sunete.

